

Projectplan Voedsel Delen: Wat buren in Drenthe eten is door buren in Drenthe gemaakt.

Vereniging Drentse Voedselbossen

September 2023

Opsteller: Femmeke Huigens

De waarde van voeding en het belang van verbinding en sociale cohesie

Eigenlijk leven we in een tijd van 'voedselarmoede'. 80-95 % van aangeboden 'voedsel' in de supermarkten is 'ultrabewerkt voedsel' dat aantoonbaar leidt tot gezondheidsrisico's. Zoete en zoute snacks en tussendoortjes zijn goedkoper dan een mandje vol groente en fruit. Daarbovenop: zogenaamd¹ 'gezonde' avocado's komen uit Chili, zijn geproduceerd met gebruik van te veel water en worden hiernaartoe gevlogen met veel uitstoot van CO2. De producenten van ons voedsel kennen we niet meer, we voelen geen verbinding met hen. Het voedsel dat we kopen in de supermarkt lijkt 'goedkoop', omdat de daadwerkelijke kosten van milieuschade en gezondheidsschade niet verwerkt zijn in die prijs. Bewustzijn over gezond en lokaal voedsel is van belang. Bewustzijn over de overvloed van voedsel ook.

Hoe lokaal, gezond voedsel gemeenschappen weer verbindt!

Problemen en vraagstukken die te groot zijn om zo even op te lossen. Het project 'Voedsel-delen' pretendeert dat ook niet, maar draagt wel een steentje bij op twee belangrijke thema's:

1. Door **samen te werken** in buurtvoedselbossen, -voedseltuinen en eetbare landschapselementen vergroot het bewustzijn over waar voedsel vandaan komt, hoe het ontstaat en groeit. We krijgen weer verbinding met elkaar en met onze buren die ook nog eens de producenten van ons voedsel zijn. We leren elkaar kennen en waarderen.
2. Door **samen te oogsten, te verwerken en te verspreiden**, hebben meer mensen toegang tot vers, gezond, lokaal voedsel. Daarmee draagt dit project bij aan het verkorten van de voedselketen, door minder vervoersbewegingen, en aan de gezondheid door beweging in de buitenlucht samen met de buurt.

¹ Zie hier 2 berichten uit 2020 over supermarkten die niet leveren op het gezondheidsconvenant:

[Superlijst Gezondheid \(thequestionmark.org\)](https://thequestionmark.org)

[Supermarkten maken belofte van gezond eten niet waar \(nos.nl\)](https://nos.nl)

Op deze wijze draagt dit project bij aan het vergroten van inclusie. Juist de verbinding van voedselbosinitiatieven met wijken en buurten in de omliggende dorpen / steden is de kracht van 'Voedsel-Delen'.

Voedselbossen als nieuwe en aanvullende vorm van landbouw (in de landbouwtransitie) zijn kansrijk. Voedselbossen dragen niet alleen bij aan het vastleggen van CO2, biodiversiteit en klimaatadaptatie, maar voedselbossen als buurtinitiatief helpen ook mee in het ontstaan van krachtige, leefbare, inclusieve gemeenschappen. Het geeft invulling aan modern noaberschap. Ze versterken het gevoel van eigenwaarde, saamhorigheid en trots. Buurtbewoners nemen deel aan activiteiten rondom de aanplant, het verzorgen van de planten en rondom de oogsttijd. Dit versterkt de banden binnen onze gemeenschap. Het biedt ook educatieve kansen voor jong en oud. Om bijvoorbeeld te leren over de verschillende plantensoorten en de voedingswaarde ervan. Hoe de grotere variatie van bomen en planten een bijdrage doet aan het vergroten van de biodiversiteit. Dit draagt bij aan een groter bewustzijn van gezonde voeding en natuurbewustzijn. Net als de moestuin produceert een voedselbos op bepaalde momenten een overschot aan vruchten, bladgroenten en noten en dan is delen met familie, burens en dorpsgenoten een mooie vorm van modern noaberschap.

Toegroeien naar overvloedige oogsten en een Drentse voedseltransitie met eigen burgers

De voedselbossen in Drenthe (inmiddels zo'n 250) zijn initiatieven van buurtbewoners en voor het grootste gedeelte in de fase van opstart en aanplant. In deze fase ondersteunt de Vereniging Drentse Voedselbossen met het Drents Voedselbos Loket en kennisoverdracht via cursussen, workshops en excursies. Goede voorlichting is belangrijk. Zowel op het sociale aspect van een voedselbos, als op het natuurlijke. Het is bijvoorbeeld mogelijk om bij het goed opzetten van een voedselbos op verschillende tijden in een jaar te oogsten: jonge bladgroenten in het voorjaar, de eerste vruchten in de zomer en in de winter door het toepassen van oude rassen.

Binnen 2 jaar produceren deze voedselbossen méér voedsel dan de initiatieven zelf kunnen verwerken of eten. Overal in de provincie zie je nu al stalletjes langs de weg ontstaan met fruit, noten en meerjarige groenten. Er is behoefte aan een gecoördineerd on- en offline verkoop- en distributiekanaal en aan het ontsluiten van het netwerk van vraag en aanbod. Voorsorteren op de buurtoogsten is van groot belang. Want als we voorsorteren op het vraagstuk 'hoe overleef ik de oogst' dan vergroot dit de levensvatbaarheid van het voedselbos en de levensvatbaarheid van de voedselbos*beweging*. Door voor te sorteren op mogelijkheden tot verwerking aan huis, lokale distributie en lokale verkoop laten we zien dat voedselbossen een daadwerkelijke steen in de vijver zijn in onze voedseltransitie. Dit voorsorteren geven we graag vorm in het project 'Voedsel Delen'.

Voedsel oogsten en voedsel delen brengt sociale verbinding

Veel van de huidige voedselbossen liggen in het buitengebied. Zij geven op bepaalde momenten in het jaar meer dan de buurtbewoner zelf kan eten. Die zit dan met een overschot aan noten, fruit, bessen en andere eetbare planten. Voedsel 'armoede' zien we meer in de wijken in

dorpen en steden. Het project Voedsel-delen beoogt om deze bewoners bij elkaar te brengen. Een voorbeeld hiervan is het organiseren van oogst- en pluk dagen, waarbij de buurt vrijwillig helpt met de oogst en gratis meedeelt in de opbrengst. Doordat er meer groen in de buurt komt, helpen voedselbossen mee in het vergroten van de biodiversiteit en verrijkt op die manier de leefbaarheid van de woonomgeving. Daarnaast raken inwoners vertrouwd met buurt/streekbewoners als producenten van voedsel. Dat draagt bij aan inclusie en slaat een brug tussen boer en consument.

Samenwerking met Drentse initiatieven

Het project 'Voedsel Delen' past bij en is opgericht in samenwerking met een aantal andere projecten.

1. Drenthe Deelt – NMF Drenthe – versterkt de circulaire economie in een aantal gemeenten in Drenthe
2. Programma 'Gezond in Midden-Drenthe' het sport- en gezondheidsakkoord, gericht op gezonde voeding en lifestyle voor elke inwoner in Midden-Drenthe (en ook een subsidieregeling voor "gezonde leefstijl" bij gemeente DE WOLDEN)
3. Woonservice met als doel meer eetbare tuinen aan te leggen bij nieuwbouwwoningen in wijken met sociale huurwoningen
4. Project 'Onder dak' o.a. gericht op het creëren van 'voedselbibliotheken' in de wijk
5. Diverse boerderijwinkels (o.a. Bij Zinger, Bolhuis Kaas en Melk)
6. Gebiedcoöperatie Zuid-West Drenthe, waar het merk 'Dubbel Drents' gevoerd wordt voor producten die in Drenthe zijn geproduceerd
7. Project voedsel-platform waar de Gemeente Midden-Drenthe penvoerder van is
8. Vers uit de tuin, een digitale marktplaats voor moestuinproducten

Het Project 'Voedsel- Delen' voegt hieraan toe dat de producten uit deelnemende voedselbosinitiatieven via bovenstaande sociale en groene initiatieven een weg naar Drentse inwoners vinden.

Doel

Voedsel Delen: Wat burenen in Drenthe eten is door burenen in Drenthe gemaakt!

Het project 'Voedsel-delen' heeft tot doel om lokale, kleinschalige (buurt)voedselbos initiatieven te ondersteunen door begeleiding bij het starten (ontwerp en aanplant), het aansluiten bij de buurt (samen oogsten, samen delen), bij kennisdeling door cursussen-op-locatie, leren door te doen en het organiseren van excursies en workshops. Daarnaast beoogt het project Voedsel-Delen het coördineren, opzetten en on- en offline ontsluiten van een netwerk van oogstmomenten en verspreidingspunten. Door en voor alle inwoners van Drenthe.

Daarmee werkt het project mee aan het vergroten van inclusie in Drenthe. Iedereen, elke buur kan meedoen.

Resultaat op 1 januari 2026 (uitloop 30 juni 2026):

1. In elke (deelnemende) Drentse gemeente is 1 voedselbosinitiatief gekoppeld aan 1 buurt of wijk ten behoeve van de oogst, verwerking en verspreiding / distributie van de producten. Hiertoe is bij elk project een samenwerkingsovereenkomst/ intentieverklaring opgesteld (afhankelijk van de aard van het initiatief).
2. Er is in elke (deelnemende) Drentse gemeente 1 nieuw buurt-voedselbos aangeplant, in eigendom van de buurt en in samenwerking en afstemming met de betreffende gemeente.
3. Er is een on- en offline netwerk voor verspreiding Drentse voedselbosproducten. Drentse Voedselbossen sluiten zich aan bij dit netwerk.

Doelgroep

Alle bewoners van Drenthe kunnen groente, fruit, noten, zaden, kruiden genieten/eten/verkrijgen uit voedselbossen in Drenthe.

Activiteiten

Binnen het project Voedsel Delen focussen we op 4 type activiteiten, waarbij nauwe samenwerking is met andere partijen en projecten.

1. Het organiseren van vrijwillige **oogst- en verwerkingsdagen** bij Drentse voedselbos initiatieven voor omliggende buurten en wijken.
2. Organiseren van de **(verdiepings)cursus over 'het sociale voedselbos' en 'voedsel uit het voedselbos'** in samenwerking met ervaringsdeskundigen uit het land. Deze cursussen zijn toegankelijk voor elke inwoner (of initiatiefnemer) van Drenthe die een voedselbos (-je, voedselbostuin, eetbaar landschapselement) heeft en bereid is de oogst te delen met anderen en te participeren in het lokale netwerk.
3. Het ondersteunen van buurt- en wijkinitiatieven in **de aanleg, aanplant en exploitatie** van een voedselbosje (voorbeelden hiervan: Project stroomdal in Beilen, project in Assen, duurzaam Westerbork, voedselbossen in Hijken). Hierin werken we nauw samen met Woonservice Drenthe, GGZ Drenthe en de gemeente Midden-Drenthe, maar ook met NMF Drenthe, middels het project Drenthe Deelt.

Hierbij hoort ook het delen van kennis, opleiden en begeleiden van vrijwilligers en buurtgenoten middels de cursus 'ontwerp je buurtvoedselbos' en verdiepingsworkshops-op-locatie.

4. Het opzetten van **netwerken** m.b.t. kennis, vraag en aanbod en vooral samenwerking;
 - A. Het opzetten van een digitaal lokaal platform voor vraag en aanbod van voedsel uit Drentse Voedselbossen (in samenwerking met o.a. 'vers uit de tuin').
 - B. Het opzetten van een netwerk van lokale distributie, afname en verspreidingspunten in samenwerking met o.a. het project 'Onder Dak', en 'Openluchttheater Stroomdal', maar ook met lokale afnemers (Bolhuis kaas en melk, Bij Zinger, MFA in Hijken).
 - C. Een voedselakkoord voor Drenthe (in samenwerking met Dubbel Drents, gebiedscoöperatie Zuid West Drenthe. Trekker van dit voedselakkoord is Gemeente Midden-Drenthe)

Planning

Vorbereiding

Initiatie en inventarisatie; wat is er al, wie doet mee, welke partners betrokken: jan-april '24

Uitvoering

Opstart, begeleiding, ontwerp en aanplant van nieuwe buurt-voedselbossen: april '24– april '25

4 cursussen en verdiepingsworkshops: april '24 - oktober '25

Projectleiding: 1 dagdeel in de week

Afronding:

Lidmaatschap van stakeholders aan digitaal platform juni-september '25

Lokale verkooppunten gerealiseerd september '25 - samenwerkingsovereenkomsten

Afronding en evaluatie: oktober – december '25

Vervolg en voortbestaan

Na afloop van het project:

1. Kunnen de nieuwe buurtinitiatieven samen zelfstandig het voedselbos onderhouden, oogsten, doorontwikkelen en verwerken
2. Is er een samenwerkingsovereenkomst tussen voedselbossen en (buurt-) en wijken over 'meehelpen bij de oogst'

3. Is er een digitaal platform actief, waar de deelnemende voedselbossen (via Vereniging Drentse Voedselbossen) bijdragen aan het beheer en onderhoud van het platform
4. Kunnen lokale verkooppunten zelfstandige afspraken maken met lokale leveranciers van producten (i.s.m. gebiedscoöperaties).

Begroting

Wat	Wie		Begroting
Fase 1 Voorbereiding			
Initiatie en inventarisatie	Drents Voedselbos Loket:	1/2 dag per week	€ 4.000,00
	Gemeenten: NMF (Drenthe Deelt):	2 uur per week afstemming 3 keer 2 uur	
Fase 2 Uitvoering			
Organiseren oogst en verwerkingsdagen	Drents Voedselbos Loket	5 dagen	€ 5.000,00
Begeleiding 5 initiatieven	Drents Voedselbos Loket: 3 dagen per project:	15 dagen	€ 5.000,00
	Externe deskundigen	5 dagen p.m.	€ 5.000,00
	NMF (Drenthe Deelt):	5 dagen	
4 cursussen op maat	Drents Voedselbos Loket Inhuur deskundigheid uit het land	€ 3.500, per cursus	€ 14.000,000
Opzetten digitaal netwerk	Drents Voedselbos Loket: Coördinatie en afstemming:	½ dag per week	€ 5.000,00
	ICT ontwerp en ontwikkelen digitaal platform:	P.m.	€ 6.000,00
Communicatie	Drents Voedselbos Loket:	2 uur per week	€ 2.000,00
Projectleiding	Drents Voedselbos Loket:	½ dag per week	€ 15.000,000
Fase 3 afronding en borging			
Voedselakkoord en fysiek netwerk	Drents Voedselbos Loket: coördinatie en afstemming:	½ dag per week	€ 5.000,00
	Gemeente MD Andere partijen:	afstemming 1 keer per 6 weken	
Communicatie	Drents Voedselbos Loket:	2 uur per week	€ 2.000,00

Totaal			€ 68.000,00

Financiering:

Deelnemende gemeenten (Assen, Midden-Drenthe, Coevorden, p.m.): € 4.000,00

Deelnemers aan de cursussen: € 3.000,00

Co-financiering aanvraag Oranjefonds t.b.v. oogstdagen: € 5.000,00

Rabobank Coöperatiefonds t.b.v. digitale platform € 6.000,00

Stichting Groener t.b.v. 5 nieuwe voedselbossen € 15.000,00

Sociale agenda Provincie Drenthe: € 35.000,00

Achtergrond

De Vereniging Drentse Voedselbossen is opgericht in juni 2022 vanuit de behoefte van deelnemers aan de cursus 'ontwerp je voedselbos' die in opdracht van de gemeente Midden-Drenthe werd georganiseerd. Niet 8 maar 80 mensen meldden zich aan voor deze cursus. Niet alleen uit de gemeente Midden-Drenthe, maar uit alle gemeenten in Drenthe stroomden aanmeldingen binnen. Onder de deelnemers bleek een grote gedeelde behoefte om een netwerk van voedselbossen in Drenthe te laten ontstaan. Want *'het is niet zo moeilijk om een boom te planten, maar het is wel moeilijk om een voedselbos te doen overleven EN VRUCHT TE LATEN DRAGEN'*. De vereniging heeft als doelstelling om de levensvatbaarheid van voedselbossen te vergroten. Dat begint met goed plantmateriaal, maar minstens zo belangrijk voor de levensvatbaarheid is dat mensen kennis van zaken hebben en SAMEN DOEN.

Inmiddels heeft de Vereniging Drentse Voedselbossen 205 leden: 205 Inwoners in Drenthe die actief zijn in het ontwerpen, aanleggen en beheren van voedselbossen.

Een voedselbos is een manier van voedselproductie die gebruik maakt van vooral meerjarige gewassen, zoals bomen, struiken en meerjarige groentes. Een voedselbos is dus niet zozeer een bos, maar maakt, als voedselproducerend (landschaps-) element, gebruik van natuurlijke ontwikkeling die ook in een bos plaatsvindt. Begin september werd duidelijk dat 2023 wereldwijd de warmste zomer ooit gemeten is. Met

vooral veel extremen in Europa: bosbranden, tornado's, hagelstenen zo groot als tennisballen, overstromingen en lang aanhoudende hittegolven. In Nederland hadden we een extreem droog en warm voorjaar, veel water in juli en augustus en nu opnieuw een hittegolf.

De provincie Drenthe en diverse gemeenten in Drenthe hechten waarde aan het ontstaan van voedselbossen in Drenthe. Vanuit verschillende beleidsterreinen dragen voedselbossen zelf en de voedselbosbeweging in zijn totaliteit bij aan het realiseren van ambities. Voedselbossen dragen niet alleen bij aan het vastleggen van CO2, biodiversiteit en klimaatadaptatie. Voedselbossen helpen mee in het ontstaan van krachtige, leefbare, inclusieve gemeenschappen. Het geeft invulling aan modern noaberschap. Ze versterken het gevoel van eigenwaarde, saamhorigheid en trots. Met financiële bijdrage van provincie en gemeenten heeft de Vereniging de uitvoeringsorganisatie 'Drents Voedselbos Loket' opgericht, van waaruit de kennis en expertise wordt verspreid om gemeenten te ondersteunen hoe om te gaan met deze nieuwe vorm van kleinschalige landbouw en waar initiatieven worden ondersteund in het realiseren van een goed ontwerp en aanplanten van kansrijke streekeigen beplanting. Het Loket werkt hierin nauw samen met de Wageningen Universiteit, Stichting Voedselbosbouw Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en de regionale TBO's. Zodoende is de expertise geborgd om zowel inwoner als (lokale) overheid van dienst te kunnen zijn en voedselbossen te doen slagen.

Voor de uitvoering van het project 'Voedsel Delen' is het Drents Voedselbos Loket de aangewezen uitvoeringspartij, waarbij nauwe samenwerking wordt gezocht met andere stakeholders (zie boven)